

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ¹

[Greeting]

1.1 Παυλος, δουλος Θεου, αποστολος δε Ιησου Χριστου κατα πιστιν εκλεκτων Θεου και επιγνωσιν αληθειας της κατ' ευσεβειαν, 2 επ' ελπιδι ζωης αιωνιου—ην επηγγειλατο ο αψευδης Θεος προ χρονων αιωνιων, 3 εμφανερωσεν δε καιρους ιδιους τον λογον αυτου εν κηρυγματι, ο επιστευθην εγω κατ' επιταγην του Σωτηρος ημων Θεου· 4 Τιτω, γηνησω τεκνω κατα κοινην πιστιν: χαρις, ελεος,² ειρηνη απο Θεου Πατρος και Κυριου Ιησου Χριστου,³ του Σωτηρος ημων.

[Qualifications for elders]

1.5 Τουτου χαριν κατελιπον⁴ σε εν Κρητη, ινα τα λειποντα επιδιορθωση και καταστησης κατα πολιν πρεσβυτερους ως εγω σοι διαταξαμην 6—ει τις εστιν ανεγκλητος, μιας γυναικος ανηρ, τεκνα εχων πιστα, μη εν κατηγορια ασωτιας⁵ η ανυποτακτα. 7 Δει γαρ τον επισκοπον ανεγκλητον ειναι ως Θεου οικονομον· μη αυθαδη, μη οργιλον, μη παροινον, μη πληκτην, μη αισχροκερδη· 8 αλλα φιλοξενον, φιλαγαθον, σωφρονα, δικαιον, οσιον, εγκρατη· 9 αντεχομενον του κατα την διδαχην πιστου λογου, ινα δυνατος η και παρακαλειν εν τη διδασκαλια τη υγιαίνουση και τους αντιλεγοντας ελεγχειν.

[They must face opposition]

10 Εισιν γαρ πολλοι και⁶ ανυποτακτοι,⁷ ματαιολογοι και φρεναπαται, μαλιστα οι εκ⁸ περιτομης, 11 ους δει επιστομιζειν—οιτινες ολους οικους⁹ ανατρεπουσιν, διδασκοντες α μη δει, αισχρου κερδους χαριν! 12 Ειπεν τις εξ αυτων, ιδιος αυτων προφητης, “Κρητες αι ψευσαι, κακα θηρια, γαστερες αργαι”. 13 Η μαρτυρια αυτη εστιν αληθης. Δι' ην αιτιαν ελεγε αυτους αποτομωσ, ινα υγιαίνωσιν εν τη πιστει, 14 μη προσεχοντες Ιουδαιικους μυθους και εντολαις ανθρωπων αποστρεφομενων την αληθειαν. 15 Παντα μεν¹⁰ καθαρα τοις καθαροις· τοις δε μεμιασμενοις¹¹ και απιστοις ουδεν καθαρον, αλλα μεμιανται αυτων και ο νους και η συνειδησις. 16 Θεον ομολογουσιν ειδεναι, τοις δε εργοις αρνουνται, βδελυκτοι οντες και απειθεις και προς παν εργον αγαθον αδοκιμοι.

[Qualities to be taught]

2.1 Συ δε λαλει α πρεπει τη υγιαίνουση διδασκαλια: 2 πρεσβυτας νηφαλιους¹² ειναι, σεμνους, σωφρονας, υγιαίνοντας τη πιστει, τη αγαπη, τη υπομονη· 3 πρεσβυτιδας ωσαυτως εν καταστηματα ιεροπρεπεις, μη διαβολους, μη οινω πολλω δεδουλωμενας, καλοδιδασκαλους 4—ινα σωφρονιζωσιν τας νεας φιλανδρους ειναι, φιλοτεκνους, 5 σωφρονας, αγνας,

¹ Both the Text and the apparatus are the responsibility of Wilbur N. Pickering, ThM PhD, ©. I venture to affirm to the reader that all original wording of Titus is preserved in this edition, if not in the Text, at least in the apparatus. “Diminish not a word” Jeremiah 26:2 (see Deut. 4:2 and Luke 4:4, “every word” [as in 99.6% of the MSS]). The last note at the end of this book gives explanation about the apparatus.

² χαρις ελεος f³⁵ A (91.3%) RP, HF, OC, TR, CP || 12 και (2.1%) || ~ 21 και (1.7%) || 1 και sC, 088 (4.2%) NU || 1 (0.5%) || 1 υμιν και (0.2%) (Three nouns in a row without a conjunction was too much for the Alexandrians.)

³ κυριου ιησου χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 32 sA, C, 088 [5%] NU

⁴ κατελιπον f³⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP || απελιπον s [9%] NU || απελειπον A, C, 088, 0240 [20%] || καταλειποντα [1%]

⁵ ασωτιας rel || ασωτειας [10%] CP

⁶ και f³⁵ I [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- sA, C, 088 [20%] (OC has small print.)

⁷ ανυποτακτοι rel || 1 και [10%]

⁸ εκ f³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 της sC, I, 088 [5%] NU

⁹ ολους οικους rel || ~ 21 CP

¹⁰ μεν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sA, C [4%] NU (OC has small print.)

¹¹ μεμιασμενοις f³⁵ [90%] RP, HF, TR || μεμιαμμενοις sA, C [8%] OC, NU || μεμιαμμενοις [2%] CP (Did the Alexandrians get their spelling from the LXX?)

¹² νηφαλιους f³⁵ sA, C [40%] OC, TR, CP, NU || νηφαλεους [40%] RP, HF || νηφαλαιους [20%]

οικουρους¹ αγαθας, ὑποτασσομενας τοις ιδιοις ανδρασιν, ἵνα μη ὁ λογος του Θεου βλασφημηται.²

6 Τους νεωτερους ὡσαυτως παρακαλει σωφρονειν, 7 περι παντα σεαυτον παρεχομενος τυπου καλων εργαων: εν τη διδασκαλια αδιαφθοριαν,³ σεμνοτητα, αφθαρσιαν⁴ 8—λογον ὑγιη, ακαταγνωστον—ἵνα ὁ εξ εναντιας εντραπη, μηδεν εχων περι ἡμων⁵ λεγειν⁶ φαυλον. 9 Δουλους ιδιοις δεσποταις ὑποτασσεσθαι εν πασιν, ευαρεστοους ειναι, μη αντιλεγοντας, 10 μη νοσφιζομενους, αλλα πιστιν πασαν⁷ ενδεικνυμενους αγαθην, ἵνα την διδασκαλιαν⁸ του Σωτηρος ἡμων⁹ Θεου κοσμωσιν εν πασιν.

[Saving grace]

11 Επεφανη γαρ ἡ χαρις του Θεου ἡ¹⁰ σωτηριος πασιν ανθρωποις, 12 παιδευουσα ἡμας ἵνα, αρνησαμενοι την ασεβειαν και τας κοσμικας επιθυμιας, σωφρονως και δικαιως και ευσεβως ζησωμεν εν τω νυν αιωνι, 13 προσδεχομενοι την μακαριαν ελπιδα, και επιφανειαν της δοξης του μεγαλου Θεου και Σωτηρος ἡμων, Ιησου Χριστου, 14 ὃς εδωκεν ἑαυτον ὑπερ ἡμων, ἵνα λυτρωσθαι ἡμας απο πασης ανομιας και καθαρηση ἑαυτω λαον περιουσιον, ζηλωτην καλων εργαων. 15 Ταυτα λαλει και παρακαλει και ελεγχε μετα πασης επιταγης. Μηδεις σου περιφρονειτω.

[The difference the Gospel makes]

3.1 Ὑπομιμησθε αυτους αρχαις και¹¹ εξουσιαις ὑποτασσεσθαι, πειθαρχειν, προς παν εργον αγαθον ἑτοιμους ειναι, 2 μηδενα βλασφημειν, αμαχους ειναι, επιεικεις, πασαν ενδεικνυμενους πραοτητα¹² προς παντας ανθρωπους. 3 Ημεν γαρ ποτε και ἡμεις ανοητοι, απειθεις, πλανωμενοι, δουλευοντες επιθυμιας και ἡδοναις ποικιλαις, εν κακια και φθονω διαγοντες, στυγητοι, μισουντες αλληλους.

[What a marvelous salvation!]

4 Ὅτε δε ἡ χρηστοτης και ἡ φιλανθρωπια επεφανη του Σωτηρος ἡμων Θεου 5—ουκ εξ εργαων των εν δικαιοσυνη ὦν¹³ εποιησαμεν ἡμεις αλλα κατα τον αυτου ελεον¹⁴—εσωσεν ἡμας δια λουτρου παλιγγενεσιας και ανακαινωσεως Πνευματος Ἁγιου, 6 οὐ εξεχεεν εφ' ἡμας πλουσιως δια Ιησου Χριστου του Σωτηρος ἡμων, 7 ἵνα δικαιωθεντες τη εκεινου χαριτι κληρονομοι γενωμεθα¹⁵ κατ' ελπιδα ζωης αιωνιου.

[So let's do good]

8 Πιστος ὁ λογος, και περι τουτων βουλομαι σε διαβεβαιουσθαι, ἵνα φροντιζωσιν καλων εργαων προιστασθαι οἱ πεπιστευκοτες τω¹⁶ Θεω. Ταυτα εστιν τα¹⁷ καλα και ωφελιμα¹⁸

¹ οικουρους **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || οικουργους **NA, C, I** [3%] NU (Who knows where the Alexandrians got their spelling, but the mystery doesn't make it correct.)

² βλασφημηται **rell** || βλασφημειται [5%] CP

³ αδιαφθοριαν **f**³⁵ (83.2%) RP, HF, OC, TR, CP || αδιαφοριαν (8%) || αφθοριαν **NA(C)** (6.9%) NU || αφθοριαν **P**³² (1.4%) || two other readings (0.5%) (Both the longer stem and the double consonant have over 90% attestation, but with different alignments. φθ → φ would presumably be an easier alteration than the reverse. Might the Alexandrian reading be a case of homioarcton?)

⁴ αφθαρσιαν **f**³⁵ (82.8%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**^{32v}**NA, C** (17.2%) NU (The idea of 'immortality' didn't seem to fit, so the Alexandrians omitted it.)

⁵ ημων **f**³⁵ **NC** [80%] RP, HF, OC, CP, NU || υμων **A** [20%] TR

⁶ περι ημων λεγειν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 **NA, C** [5%] NU

⁷ πιστιν πασαν **f**³⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **A, C** (9.7%) NU || 2 **NA** (0.5%) || --- (0.2%)

⁸ διδασκαλιαν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 την **NA, C** [5%] NU (Why add the article?)

⁹ ημων **rell** || υμων some TRs

¹⁰ η **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- (**NA, C**) [4%] NU

¹¹ και **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C** [5%] NU (OC has small print.)

¹² πραοτητα **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτητα **A, C** [3%] NU || σπουδην τα **NA** (Aleph really got lost.)

¹³ ων **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || α **NA, C** [3%] NU (The Alexandrians confused the referent.)

¹⁴ τον αυτου ελεον **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || το αυτου ελεος **NA** [4%] NU || το ελεος αυτου [1%] (Liddell & Scott give the masculine as the original form, with the neuter appearing later.)

¹⁵ γενωμεθα **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || γενηθωμεν **NA, C** [4%] NU (The middle voice is presumably correct.)

¹⁶ τω **f**³⁵ [50%] OC, TR || --- **NA, C** [50%] RP, HF, CP, NU

¹⁷ τα **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C, I** [10%] NU

¹⁸ ωφελιμα **rell** || ωφελημα [30%]

τοὺς ἀνθρώπους. 9 Μῶρας δὲ ζήτησεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἐρις¹ καὶ μάχας νομικὰς περιστασο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ ματαῖοι.

10 Αἰρετικὸν ἀνθρώπον μετὰ μιαν καὶ δευτέραν νοθεσίαν παραιτοῦ, 11 εἰδὼς ὅτι ἐξεστραπταὶ ὁ τοιοῦτος καὶ ἄμαρτανει, ὡν αὐτοκατακριτὸς.

[Farewell]

3.12 Ὅταν πεμψῶ Ἀρτεμῆν πρὸς σε ἢ Τυχικόν, σπουδάσον εἰσελθεῖν πρὸς με εἰς Νικοπολίην, ἐκεῖ γὰρ κεκρικὰ παραχειμασαί. 13 Ζῆναν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶν² σπουδαίως προπεμψόν, ἵνα μὴδὲν αὐτοῖς λειπῆ. 14 Μανθανετωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμετέροι καλῶν ἐργῶν προϊστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἀκαρποὶ.

15 Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἀσπασαὶ τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμην.^{3,4}

¹ ἐρις f³⁵ [20%] || ἐριν s [1%] || ἐρεις A,C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἐρεῖν [2%] || ἐριδὰς [2%]

² ἀπολλῶν f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀπολλῶν s [4%] NU || ἀπολλῶνα [1%]

³ ἀμην f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sA,C,048 [5%] NU

⁴ The citation of f³⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 are 'perfect' representatives of f³⁵ in Titus, as they stand, and the exemplars of another four probably were too. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ± 3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ± 15%. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

Titus